

Попков Юрій Олександрович – старший викладач кафедри здоров'я людини і фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна).

Popkov Yuriy Olexandrovych – Senior Lecturer of the department of Human Health Protection and Physical Education of the State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University» (Sloviansk, Ukraine).

УДК 378.4.015.31:17.022.1-057.875-053.9

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ ЯК ДОМІНУЮЧИЙ ПРИНЦИП СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

В. К. Кузьмич

В статті надається характеристика людиноцентризму як домінуючого принципу педагогічної науки. Аналізуються погляди сучасних учених на сутність людиноцентризму. Підкреслюється, що метою людиноцентрованої освіти є виховання всебічно і гармонійно розвинутої, цілісної, високогуманної, високоморальної, високоосвіченої, творчої духовно-культурної особистості студента педагогічного університету, здатної до побудови гармонійних міжособистісних відношень на основі дотримання законів Істини, Добра і Краси.

Ключові слова: людиноцентризм, концепція сталого людського розвитку, людина як найвища цінність, творча особистість, особистісно-орієнтований підхід.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Д. Ліхачов слушно зазначав, що XXI століття повинно стати «століттям людини», але на початку третього тисячоліття перед людством гостро постала проблема пошуку шляхів виживання. Сучасна людина відчуває на собі негативний вплив потенційно некерованого елемента технології, який сьогодні займає провідну позицію у системі людина-природа-суспільства і, вийшовши з під контроль людини, є винуватцем руйнування гармонійного і збалансованого відношення між ними (А. Печчеї) [12, с. 34–36], що проявляється у домінуванні цінностей масової культури, втраті людиною духовних і моральних орієнтирів, знеособленні її особистості, втраті істинного смислу життя,

процвітання таких негативних проявів суспільства як безкультур'я, бездуховність, дегуманізація, прагматизм, цинізм, агресія, лицемірство, злість, байдужість тощо.

Єдиним виходом із ситуації, що склалася бачиться «перехід до нової парадигми розвитку, коли не технології, не економіка, а людина в її новій якості стане метою і смислом прогресу. Так виникає і стверджується людиноцентризм – нова стратегія поступу суспільства, в основі якої не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає смисл і перспективу» [9, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Сутність людиноцентризму як домінуючого принципу сучасної педагогічної науки розкрита у наукових працях сучасних учених: В. Андрущенко, О. Ануфрієвої, І. Беха, А. Бойко, Л. Губернського, Г. Дмитренка, В. Зенковського, В. Ільїна, В. Кременя, М. Михальченка, С. Мудрої, О. Кузьміча, І. Проскуровської.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У статті здійснена спроба надати характеристику людиноцентризму як домінуючому принципу сучасної педагогічної науки. Автор статті намагається довести необхідність визначення людини вищою цінністю суспільства, переорієнтації суспільства на розвиток нової стратегії розвитку, суть якої полягає не в накопиченні матеріальних благ і цінностей, а в орієнтації на цінності духовні, на знання, культуру, науку, «без яких життя втрачає смисл і перспективу».

Мета статті полягає у наданні характеристики людиноцентризму як домінуючого принципу сучасної педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Сучасні дослідники (Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко) наголошують, що концепція сталого людського розвитку спрямована на збалансування всіх показників життя – виробничих, соціальних, політичних, духовних, культурних, моральних. Людина в ній представлена як цілісна істота; суспільство – як система відношень, кожен вид з яких має гармонійно доповнювати одне одного [6].

Неможна обійти поза увагою визначені І. Проскуровською основні наукові постулати людиноцентризму, на які спирається освітня діяльність. Серед них інтерес для нашого дослідження мають наступні:

віра в початкову, конструктивну і творчу мудрість людини; переконання в соціально-особистісній природі засобів, які актуалізують конструктивний особистісний потенціал людини в процесах міжособистісного спілкування; поняття про три «необхідні і достатні умови» міжособистісного спілкування, які сприяють особистісному розвитку і забезпечують конструктивні особистісні зміни («безумовне позитивне прийняття іншої людини», «активне емпатичне слухання», «конгруентне самовираження в спілкуванні»); уявлення про закономірні стадії перебігу групового процесу, що виникає в зазначених соціально-особистісних умовах, і про його настільки ж закономірні терапевтичні результати» [13, с. 7–13].

Учений підкреслює, що серед основних положень людиноцентризму слід особливо відзначити те, що «внутрішня природа (або сутність) людини є позитивною, конструктивною і соціальною і вона починає виявляти і проявляти себе в людині кожен раз, коли в її взаєминах з іншою людиною (чи іншими людьми) існує атмосфера безумовного позитивного прийняття, емпатичного розуміння і конгруентного самопред'явлення» [13, с. 7–13].

Особливий інтерес для нашого дослідження являють погляди сучасних вітчизняних вчених-педагогів, в яких наскрізною є ідея людиноцентризму як домінуючого принципу сучасної педагогічної науки, серед яких особливий вклад в розвиток означеного принципу внесли В. Андрущенко, І. Бех, А. Бойко, Л. Губернський, В. Ільїн, В. Кремень, О. Кузьміч. У роботах означених учених-педагогів підкреслено, що людиноцентризм являє собою розкриття творчого в індивіді, того, що визначається як особистісне начало в людині, оскільки сучасний суб'єкт освітнього процесу має здатність вибірково отримувати знання на основі тільки йому властивих мотиваційних стратегій [8, с. 69]. Учені в один голос наголошують, що в контексті людиноцентризму освіта є способом становлення, реалізації нової людини, розвиток якої ґрунтується на всебічності, багатогранності, багатстві всіх її здібностей, можливостей, талантів, ресурсів і потенцій. А всебічний розвиток активної, спрямованої на самореалізацію особистості становить антропологічний зміст освіти.

Ми повністю розділяємо думку сучасних дослідників (Г. Дмитренко, О. Ануфрієвої, С. Мудрої) щодо того, що стрижнем людиноцентризму є самореалізація особистості впродовж життя у всіх сферах життєдіяльності, а місія системи освіти полягає в сприянні цій самореалізації [8].

Як зазначає Л. Губернський, смисл освіти та її зміст у контексті людиноцентризму вбачається у необхідності «особистісного самовираження, самоствердження людини, можливості найбільш повно й адекватно відповідати природі людського «Я», тобто допомогти людині розбудити те, що в ній уже закладене (природні унікальні здібності, схильності), а не навчати її того, що придумано кимось раніше, апріорно». Іншими словами, смисл освіти полягає у пошуці найпліднішого шляху до самореалізації особистого «Я» [7]. Учений зауважує, що педагоги-прихильники концепції людиноцентризму спираються на такі цінності, як співпраця, рівність, довіра, взаємодопомога, толерантність, емпатичність, а не на протилежні – технократичні – цінності, що віддзеркалюються у відношеннях залежності, конкуренції, ієрархії влади та контролю над іншими.

Заслугують на увагу погляди на означену проблему В. Кременя, який акцентує увагу на тому, що поняття людиноцентризму сповнене глибокого філософського змісту і використовується для позначення різноманітних й водночас концептуально спрямованих відтінків філософської думки, об'єктом яких є людина. Вчений зазначає, що людиноцентризм розкривається через певні фрагменти постійно змінюваної картини буття людини, які і розкривають її нові аспекти, але не вичерпують нескінченного змісту. Серед цих фрагментів В. Кремень особливо відзначає наступні: тілесність, обдарованість, духовність, освіченість, моральність, егоїзм, розумність і цілеспрямованість [11, с. 9]. Учений додає, що «філософія людиноцентризму – не просто чергове філософське і антропологічне вчення, а перетворення філософування із гуманістичних міркувань як таких на новий тип метафілософії і світогляду, безпосередньо дотичних до вищих смислів буття, які діють через життя і живе мислення».

Характеризуючи поняття «людиноцентризм» у контексті дослідження проблеми духовності, моральності і єдності внутрішнього світу людини, В. Кремень визначає його як «принцип цілісного розуміння особистості, який відповідає пошукам сучасної соціально-філософської думки і передбачає осмислення феномену людини у Всесвіті: філософське тлумачення свободи і водночас суспільної та індивідуальної відповідальності людини за схвалення рішень та наслідки своїх вчинків перед сучасними й майбутніми поколіннями, філософське осмислення аксіологічних принципів буття людини, специфічної ментальності та багато інших аспектів філософського осмислення сучасного буття природи і сутності природи людського

буття» [11]. Людиноцентризм відповідає вимогам і запитам сучасної постіндустріальної цивілізації, яка потребує людину знаючу, творчу, ініціативну і водночас інноваційно мислячу.

У контексті нашого дослідження неможна обійти поза увагою думку І. Беха щодо сутності людиноцентризму як експериментально-виховної стратегії сучасної педагогічної науки. Людиноцентризм орієнтований на вихованця, в ньому в центр дослідження поставлена людина. На думку І. Беха, людиноцентризм (стосовно освіти – дитиноцентризм) являє собою «особистісно-орієнтований педагогічний, зокрема виховний процес», в якому одним із провідних напрямів дослідження має стати ідеологія формульованого експерименту у статусі інноваційної виховної технології гуманістичного типу. Сутність формульованого експерименту особистісно-орієнтованого типу проявляється в його передбаченні організації вихованого процесу як системи особистісно-значущих для вихованця подій, розв'язання його життєвих проблем, формування життєвої стратегії стійкого розвитку на позитивній морально-правовій основі в ході суб'єкт-суб'єктної взаємодії, тобто послідовність спрямованих один на одного дій, якими обмінюються партнери. І. Бех зазначає, що «особистісне спілкування стає повноцінним лише коли у ньому інтенсивно утверджується взаємний і довірливий зв'язок, де кожен із партнерів ставиться до іншого з приязню, по-дружньому, підтримує і симпатизує йому» [11, с. 9–18].

Реалізуючи особистісно-орієнтований підхід, науковець висуває вимоги до виховання, які свідчать про його гуманістичну спрямованість. Серед них слід звернути особливу увагу на наступні: формування у суб'єкта здібності й бажання усвідомлювати себе як особистість; формування образу «хорошого іншого», культивування у вихованця цінності іншої людини; утвердження особистісно-розвивального самовиміру; культивування у вихованця досвіду свободи приймати особистісні рішення; виховання у дитини готовності відстоювати себе як особистість [2].

На думку вченого, основними цінностями гуманістичного особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу виступають: людина, яка вирощує й виховує в собі особистість; творчість як механізм розвитку культури; духовність як показник цього розвитку, що підкреслює значущість гуманістичного виховання особистості для гармонійного розвитку культури й духовності суспільства.

Дещо інше розуміння сутності людиноцентризму як домінуючого принципу сучасної педагогічної науки має О. Генісаретський. На думку вченого, під означеним поняттям розуміється актуалізація гуманістичних тенденцій в сучасну епоху, відхід від раціоналізованих прагматичних імперативів. Автор зауважує, що людиноцентризм являє собою нову якість інноваційного мислення людини, адже він виходить за межі і гуманізму, і філософської антропології [5]. Думку О. Генісаретського розділяє К. Чернова, яка додає, що «сучасна постіндустріальна епоха є епохою творчої людини», відповідно метою виховання XXI століття є виховання високогуманної, високоморальної, високоосвіченої, творчої, духовно-культурної особистості студента педагогічного університету, здатної до побудови гармонійних міжособистісних відношень на основі дотримання законів Істини, Добра і Краси, цінування тих, хто її оточує, бачення краси у повсякденному, подальшого самовдосконалення, здатності слухати і розуміти, приходити на допомогу, надавати захист та підтримку тим, хто її потребує, незалежно від того, хто це – мала дитина, або зріла людини [15]. В. Кремень розділяє думку О. Генісаретського, підкреслюючи, що: «Людиноцентрично спрямована система освіти дозволяє орієнтувати навчальний процес так, щоб зумовлювати процес мисленнєвого очищення, розумового осяяння». Запорукою якісної фахової підготовки студентів бачиться їх оптимально організований навчальний процес у вищій школі, який передбачає тенденцію руху від пізнання до самопізнання і творчості, яка відіграє роль очищувального моменту, який дає змогу людині йти шляхом справжнього пізнання [10, с. 39].

Аналізуючи сутність людиноцентризму, К. Чернова слушно додає до вищесказаного, що названий принцип сучасної педагогічної науки передбачає «становлення нової системи освіти, утверджує значення ролі людини, її творчої діяльності, прагнення до самовдосконалення й самоствердження». Як підкреслює дослідник, наслідком людиноцентризму в освіті є «народження унікальної людини нової формації, яка здатна переорієнтуватися на нові виміри життя та забезпечити подальший стійкий розвиток цивілізації на тлі позитивної особистісної рефлексії» [15]. Цікавою з точки зору дослідження сутності людиноцентризму є думка А. Бойко. Вчений наголошує, що творення нової людини являє собою і творення нового суспільства, в якому критерієм і метою системи освіти постає соціально і професійно успішна людина. А. Бойко надала характеристику ідеального образу

людини, яку покликана формувати людинцентрично спрямована система освіти, серед найсуттєвіших рис характеру якої звертають на себе увагу наступні: «відкритість інноваціям і змінам; уміння знаходити й обробляти інформацію; здатність критично мислити та приймати самостійні рішення; вміння планувати майбутні дії для досягнення передбачуваних цілей як у суспільному, так і в особистому житті; добре сформовані якості комунікації» [4, с. 37–43].

Висновки. Таким чином, зважаючи на вищесказане, ми дійшли висновку, що сутність домінуючого в сучасній педагогічній освіті принципу людинцентризму зводиться до затвердження ролі людини, прагнення до очищення розуму особистості через творчу діяльність, прагнення до самовдосконалення й самоствердження, а метою людинцентрованої освіти є виховання гармонійно і всебічно розвиненої, цілісної, високогуманної, високоморальної, високоосвіченої, творчої духовно-культурної особистості студента педагогічного університету, здатної до побудови гармонійних міжособистісних відношень на основі дотримання законів Істини, Добра і Краси.

Література

1. Бех І.Д. Два етапи розвитку педагогічної науки – дві експериментально-виховні стратегії / І.Д. Бех // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – 2016. – Вип. 239. – С. 9–18
2. Бех І.Д. Виховання особистості: в 3 кн. / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 3: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 272 с.
3. Бех І.Д. Категорія ставлення в контексті розвитку «Я» особистості / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 9–21.
4. Бойко А.І. Людинцентризм як принцип особистісно орієнтованого навчання / А.І. Бойко // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 37–43.
5. Генисаретский О. Культурно-антропологическая перспектива / О. Генисаретский // Иное: Хрестоматия российского самосознания. М., 1995. – 215 с.
6. Горський В.С. Історія української філософії / В.С. Горський. – К.: Наукова думка, 1997. – 286 с.
7. Дмитренко Г.А. Людинцентрична система державного управління в Україні: утопія чи шанс: колективна монографія) / Г.А. Дмитренко, О.Л. Ануфрієва, С.В. Мудра та ін. / За заг. ред. Г.А. Дмитренко. – К.: ДКС-Центр, 2014. – 240с.

8. Кремень В.Г. Людина як суб'єкт творчої діяльності: інноваційний аспект / В.Г. Кремень // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2014. – Вип. 9–10 (28–29). – С. 6–10.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 447 с.
10. Кремень В.Г. Філософія людинцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
11. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М.: Прогресс, 1980. – 302 с.
12. Проскуровская И.Д. К программе построения педагогики самоопределения / И.Д. Проскуровская // Введение в педагогику самоопределения. – Томск, 2001. – С. 7–13.
13. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1976. – 416 с.
14. Чернова К.М. Ідеї людинцентризму у фаховій підготовці конкурентоспроможних менеджерів [Електронний ресурс] / К.М. Чернова. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110531/pe2_chernova.htm

ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИЗМ КАК ДОМИНИРУЮЩИЙ ПРИНЦИП СОВРЕМЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ

В. К. Кузьмич

В статье дается характеристика человекоцентризма как доминирующего принципа педагогической науки. Анализируются взгляды современных ученых на сущность человекоцентризма. Подчеркивается, что целью человекоцентрированного образования является воспитание всесторонне и гармонично развитой, целостной, высокогуманной, высоконравственной, высокообразованной, творческой духовно-культурной личности студента педагогического университета, способной к построению гармоничных межличностных отношений на основе соблюдения законов Истины, Добра и Красоты.

Ключевые слова: *чело́векоцентри́зм, концепция устойчивого человеческого развития, человек как высшая ценность, творческая личность, личностно-ориентированный подход.*

HUMANCENTRISM AS THE DOMINANT PRINCIPLE OF MODERN PEDAGOGICAL SCIENCE

V. K. Kuz'mych

The author of the article describes the humancentrism as the dominant principle of pedagogy; analyzes the views of the modern scientists on the essence of humancentrism. It is emphasized that the purpose of human-centered education is education of a comprehensively and harmoniously developed, integrated, highly

humane, highly moral, highly educated, creative, spiritual and cultural personality of a student of a pedagogical university, who is capable to build harmonious interpersonal relations based on respect of the laws of Truth, Good and Beauty.

Keywords: *Humancenterism principle, concept of sustainable human development, person as supreme value, creative personality, student-centered approach.*

Кузьмич Вячеслав Кузьмович – здобувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В. Г. Короленка.
E-mail: grinovamv@gmail.com

Kuz'mych Vyacheslav Kuz'movych – Researcher of the Department of Pedagogical Skills and Management of V. G. Korolenko PNP. U.
E-mail: grinovamv@gmail.com

УДК 37.013.42:37.011.32:351.74

РОЛЬ ПЛОТНОГО ПРОЕКТУ «ШКІЛЬНИЙ ОФІЦЕР ПОЛІЦІЇ» В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

О. В. Лапа

У статті охарактеризовано проект «Шкільний офіцер поліції», який покликаний не тільки вирішити проблеми ювенальної превенції в нашій країні, але й сприяти успішній соціалізації дітей та учнівської молоді. Проаналізовано програму просвітницько-профілактичних занять «Школа і поліція», розглянуто принципи співпраці загальноосвітнього навчального закладу і шкільного офіцера поліції. Також розглянуто результати перших кроків реалізації вищезгаданого проекту на шляху покращання процесу соціалізації дітей та учнівської молоді.

Ключові слова: *шкільний офіцер поліції, спільний проект, соціалізація, діти, учнівська молодь, співпраця школи і поліції.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Взаємодія різноманітних інститутів українського соціуму спрямована на успішну соціалізацію дітей та молоді в умовах складної суспільно-економічної ситуації. Соціалізація особистості є ефективною за дотримання певних